

Agendapunt: 10.

Onderwerp:	Handelingsperspectieven hoog water en overstromingen
Datum:	4 december 2025
Portefeuillehouder:	Mw. C.Y. Sikkema
Sector:	Crisisbeheersing
Bijlage(n):	1. Waterbeelden
Ter besluitvorming/ter bespreking/ter informatie:	Ter informatie

Gevraagd besluit

Het Algemeen Bestuur wordt gevraagd:

- Kennis te nemen van de voortgang in het bepalen van handelingsperspectieven in de koude fase die voor inwoners en organisaties bij hoog water en overstromingen het meest passend zijn.

Toelichting

In navolging op de Impactanalyse Ernstige Wateroverlast en Overstromingen, die in maart 2022 is vastgesteld in het AB, is de VRG in nauwe samenwerking met veiligheidsregio's Fryslân en Drenthe en de waterpartners Wetterskip Fryslân, Waterschap Hunze en Aa's, Waterschap Noorderzijlvest en de Provincies Groningen, Fryslân en Drenthe bezig om handelingsperspectieven te bepalen welke voor inwoners en organisaties bij hoog water en overstromingen het beste zijn. Met deze oplegger informeren we het AB over de voortgang.

Historie

Gefinancierd door het Deltafonds werken gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk samen met kennisinstituten, bedrijven en maatschappelijke organisaties aan het Deltaprogramma om Nederland in 2050 klimaatbestendig en water robuust te maken. Dit betekent dat de waterveiligheid, de zoetwatervoorziening en de ruimtelijke inrichting op orde moeten zijn.

Om dit te bereiken wordt gewerkt met de zogeheten meerlaagsveiligheid. Dit concept bestaat uit de volgende lagen:

- **Basis laag Waterbewustzijn:** Door het waterbewustzijn te vergroten, is de maatschappij beter voorbereid op klimaatextremen. Dit is belangrijk voor burgers, bedrijven en overheden, voorafgaand en tijdens het optreden van klimaatextremen.
- **Laag 1: Preventie:** Het gaat hier om voldoende hoge en sterke waterkeringen zodat de kans op overstromingen en wateroverlast wordt beperkt.
- **Laag 2: Gevolgbeperking:** Bij deze laag gaat het erom via de inrichting van een gebied en het ontwerp van objecten schade en overlast te beperken of te voorkomen. Als de leefomgeving klimaat robuust wordt ingericht, beperkt dit de schade en de maatschappelijke ontwrichting bij een watercalamiteit.
- **Laag 3: Crisisbeheersing:** Door een goede voorbereiding en planvorming van de crisisorganisatie worden de effecten beperkt tijdens en na een crisis.
- **Laag 4: Klimaat robuust herstel:** Dit betreft het herstellen van de leefomgeving na een crisis, op zo'n manier dat wordt bijgedragen aan het matigen van negatieve klimaateffecten. Bij vergelijkbare volgende gebeurtenissen ontstaat hierdoor minder schade en minder maatschappelijke ontwrichting.

Om de ontwikkeling op laag 3 te stimuleren is door het Veiligheidsberaad en het kabinet ingestemd met de Strategische Agenda Versterking Veiligheidsregio's. Eén van die prioriteiten hierin was het thema water en

evacuatie. Dit heeft geleid tot het project “Water en Evacuatie”, gericht op de voorbereiding van veiligheidsregio's op overstromingsscenario's.

Impactanalyse

Naar aanleiding van het project “Water en Evacuatie” is in 2016 aan alle veiligheidsregio's verzocht een Impactanalyse Ernstige Wateroverlast en Overstromingen op te stellen. De VRG heeft, in nauwe samenwerking met Veiligheidsregio Fryslân een gezamenlijke impactanalyse opgesteld (in maart 2022 vastgesteld in het AB). De samenwerking met Veiligheidsregio Fryslân was noodzakelijk vanwege het feit dat de grenzen van de veiligheidsregio's niet overeenkomen met die van de betrokken waterschappen en omdat bij meerdere scenario's beide veiligheidsregio's betrokken zullen zijn.

De impactanalyse biedt inzicht in de mogelijke effecten van overstromingen op vitale infrastructuur en kwetsbare objecten en vormt daarmee een belangrijk fundament voor verdere beleidsontwikkeling en operationele voorbereiding. De volgende stap na de impactanalyse is het ontwikkelen van handelingsperspectieven.

Handelingsperspectieven

De VRG heeft bij vaststelling van de impactanalyse in 2022 aan het bestuur toegezegd om handelingsperspectieven inclusief evacuatiestrategieën uit te werken. Deze uitwerking maakt duidelijk welke handelingsperspectieven voor inwoners en organisaties bij overstromingen en ernstige wateroverlast het beste zijn. Het maakt daarbij verschil welke scenario wordt gebruikt. In de impactanalyse wordt rekening gehouden met wateroverlast door overstromingen na het doorbreken van primaire (zeedijken) en regionale keringen (boezemdijken) en met wateroverlast door extreme neerslag.

Primaire kering

In overleg en samenwerking met Veiligheidsregio Fryslân en met ondersteuning van onder andere de waterschappen wordt een eerste stap gezet om handelingsperspectieven uit te werken als gevolg van wateroverlast door overstromingen na het doorbreken van een primaire kering (zeedijk). Een logische vervolgstap voor de VRG is om in een later stadium ook handelingsperspectieven uit te werken als gevolg van het doorbreken van een regionale kering (boezemdijk).

Extreme neerslag

De oorzaak van wateroverlast kan ook door extreme neerslag komen, bijvoorbeeld de Zuid-Limburg bui van juli 2021. De door de minister van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) ingestelde 'Beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater' heeft op basis daarvan de aanbeveling gedaan om een Bovenregionale Stresstest Wateroverlast uit te voeren. In de drie noordelijke provincies wordt dit gezamenlijk georganiseerd en opgepakt, waarbij de drie provincies het voortouw nemen. Dit lopende project vindt in samenwerking met Provincie Fryslân, Provincie Drenthe, Wetterskip Fryslân, Waterschap Hunze en Aa's, Waterschap Noorderzijlvest, Min. IenW, Veiligheidsregio Groningen, Veiligheidsregio Fryslân en Veiligheidsregio Drenthe plaats.

Voor lokale extreme neerslag zijn door de gemeenten¹ vanuit het DPRA in 2022 stresstesten uitgevoerd en maatregelen geformuleerd.

Stappen in het proces om te komen tot handelingsperspectieven

Om tot handelingsperspectieven te komen wordt de handreiking “Handelingsperspectieven overstromingen en ernstige wateroverlast”² gevolgd, dat als één van de producten is opgeleverd binnen het project “Water en Evacuatie”³. Op hoofdlijnen worden daarvoor onderstaande stappen gezet. De stand van zaken is dat de stappen 1 en 2 gereed zijn, stap 3 in de uitvoeringsfase zit, stap 4 in de voorbereidingsfase en de stappen 5, 6 en 7 nog niet zijn gestart. Gestreefd wordt om stap 5 af te ronden in Q1 van 2026.

¹ Op [Monitorkaart Stresstesten - Kennisportaal Klimaatadaptatie](#) is een kaart beschikbaar waarop is te zien welke gemeenten, waterschappen, werkregio's en provincies in Nederland een klimaatstresstest hebben uitgevoerd.

² Veiligheidsberaad (project Water en Evacuatie). (2017, 1 juni). Handreiking Handelingsperspectieven overstromingen en ernstige wateroverlast (Handreiking VB; pdf). Nederlands Instituut Publieke Veiligheid (NIPV).

³ Veiligheidsberaad. (2015). Project Water en Evacuatie, gericht op de voorbereiding van veiligheidsregio's op overstromingsscenario's.

1. **Partnerschap & scenario's:** in nauwe samenwerking met de noordelijke waterschappen, Veiligheidsregio Fryslân, provincies Groningen en Fryslân worden scenario's en waterbeelden opgesteld op basis van het Landelijk Informatiesysteem Water en Overstromingen
2. **Impactzones:** overstromingsgebieden worden onderverdeeld in impactzones en vertaald naar postcodegebieden voor praktische besluitvorming en communicatie.
3. **Handelingsperspectieven analyseren:** per gebied worden mogelijke handelingsperspectieven geanalyseerd en beoordeeld, waaronder:
 - Wegblijven uit het gebied
 - Schuilen in eigen verblijfplaats
 - Schuilen in publieke schuilplaatsen
 - Preventief evacueren
 - Naderhand evacueren
 - Reddingsacties
4. **Tijddlijn opstellen:** de benodigde besluit- en uitvoertijden per handelingsperspectief worden in een tijddlijn vastgelegd.
5. **Bestuurlijke vastlegging:** de voorkeurshandelingsperspectieven worden bestuurlijk vastgesteld om helderheid te verschaffen over tijdige besluitvorming en uitvoering.
6. **Operationele uitwerking:** handelingsperspectieven worden verwerkt in operationele crisisplannen en vertaald naar communicatie naar burgers.
7. **Afstemming met regio's:** vanwege grensoverschrijdende effecten vindt afstemming plaats met aanliggende veiligheidsregio's en betrokken overheden.

Waterbeeld

Om de handelingsperspectieven te bepalen moet er inzicht zijn in de omvang van een overstroming. Hiervoor is het noodzakelijk om uit te gaan van een basisscenario met bijbehorend waterbeeld (figuur 1 van de bijlage). In nauwe samenwerking met de noordelijke waterschappen Hunze & Aa's, Noorderzijlvest, Wetterskip Fryslân en de provincies Groningen en Fryslân is het basisscenario gekozen en het waterbeeld bepaald. Het gekozen basisscenario houdt rekening met de betrouwbaarheid van onze primaire keringen zodat we een werkbare en geloofwaardige basis creëren voor handelingsperspectieven voor burgers.

Impactzones

Het waterbeeld geeft inzicht in de gebieden die bij een overstroming risico lopen. Om een effectief handelingsperspectief te kunnen bieden bij een overstroming, is het overstromingsgebied vervolgens onderverdeeld in impactzones (figuur 2 van de bijlage). Deze zones geven inzicht in de te verwachten leefbaarheid. Voor de praktische toepasbaarheid is deze indeling vereenvoudigd en gekoppeld aan postcodegebieden (figuur 3 van de bijlage). Dit biedt voordelen voor data-ondersteunde besluitvorming en maakt het mogelijk om relevante informatie snel en overzichtelijk te ontsluiten via Geografische Informatie Systemen. Deze keuze sluit goed aan bij de operationele werkwijze in de warme fase van crisisbeheersing

Tijddlijn

Het eindproduct bestaat uit een tijddlijn met handelingsperspectieven per postcodegebied, waarbij als gevolg van wateroverlast door overstromingen na het doorbreken van een primaire kering (zeedijk), aangeeft:

- **Besluitmomenten:** hoelang van tevoren een beslissing genomen moet worden om het handelingsperspectief nog uitvoerbaar te maken voor een specifiek gebied.
- **Startmomenten:** wanneer de uitvoering van het handelingsperspectief uiterlijk in gang moet zijn gezet om effectief te zijn.

Met de ontwikkeling van een tijddlijn met handelingsperspectieven ontstaat een instrument om in de koude of lauwe fase proactief en tijdig beslissingen te nemen die leiden tot het veiligste en meest effectieve handelingsperspectief voor burgers bij wateroverlast en overstromingen. Door bestuurlijke vastlegging en operationele uitwerking kan er in de warme fase van een crisis snel en adequaat gehandeld worden, waarbij samenwerking en afstemming geborgd zijn.

Belangrijke aandachtspunten:

- **Bestuurlijke vastlegging:** de voorkeurshandelingsopties bestuurlijk vastleggen, inclusief de minimaal benodigde uitvoeringstijd. Dit creëert duidelijkheid over situaties en beslismomenten, bijvoorbeeld bij preventieve evacuatie per postcodegebied met afkondigingstermijnen (5 tot 1 dag voorafgaand aan de overstroming).
- **Koppeling met operationele plannen:** handelingsopties vertalen naar operationele crisisplannen en communicatiestrategieën, die snelle besluitvorming en effectieve communicatie richting burgers ondersteunt.
- **Interregionale afstemming:** overstromingen overschrijden vaak regio- en bestuursgrenzen; daarom wordt dit samen met Veiligheidsregio Fryslân opgepakt.

Kanttekeningen/risico's

De basis voor het opstellen van handelingsopties is het waterbeeld (figuur 1 van de bijlage). Dit waterbeeld is samengesteld o.b.v. vooraf bepaalde parameters en een reeks van gebeurtenissen (scenario). Het verloop van het scenario kan in de praktijk echter anders verlopen. Aangezien we rekening houden met de veiligheid en betrouwbaarheid van de primaire keringen zullen er handelingsopties worden voorgesteld op basis van een scenario dat weliswaar een kleine kans van optreden kent maar tegelijkertijd voorstelbaar is en een behoorlijke impact heeft.

Financiële paragraaf

-

Vervolgtraject

-

Afstemming/consequenties

	Afgestemd	Consequenties
Juridisch	☐	N.v.t.
Financieel	☐	N.v.t.
Personeel	☐	N.v.t.
IM/ICT	☐	N.v.t.
Communicatie	☐	N.v.t.
Inkoop	☐	N.v.t.
Overig	☐	N.v.t.